

Täysistunto

Keskiviikko 11.12.2024 klo 14.00—20.59

18. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vaalilain 41 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 180/2024 vp
Valiokunnan mietintö PeVM 3/2024 vp

Ensimmäinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 18. asia. Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö PeVM 3/2024 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä. — Yleiskeskustelua. Mietinnön tulee meille esittelemaan valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Vestman. Olkaa hyvä.

Keskustelu

20.17 **Heikki Vestman kok** (esittelypuheenvuoro): Kiitos, arvoisa puhemies! Käsittelyssä on siis perustuslakivaliokunnan yksimielinen mietintö vaalilain muuttamisesta. Mietintö koskee vaalilain säännöstä, jossa säädetään ehdokkaiden numeroinnista. Kyse on numeroinnista samanaikaisesti toimitettavissa vaaleissa, kuten esimerkiksi järjestettäessä kunta- ja aluevaalit samanaikaisesti.

Lakiehdotuksen mukaan samanaikaisesti toimitettavissa vaaleissa oikeusministeriö voi määrätä, että toisen vaalin ehdokkaiden numerointi aloitetaan numeroon 2 päättyvästä luvusta siten, että vaalien ehdokkailla ei ole samaa numeroa. Tällöin samanaikaisesti toimitettavissa vaaleissa toisen vaalin ehdokasnumerointi alkaa numerolla 2 ja toisen vaalin esimerkiksi numerolla 102 tai 1002.

Perustuslakivaliokunta pitää tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena, että ehdokkaiden numeroinnista samanaikaisesti toimitettavissa vaaleissa säädetään laissa. Säännöksen sanamuoto oli valiokunnan mielestä kuitenkin syytä tarkistaa kahdessa suhteessa: Ensinnäkin oikeusministeriöllä ei ole tarpeen jättää harkinnanvaraa siinä, annetaanko määräys vai ei. Toiseksi numeroinnin erillisyyden eli sen, että eri vaaleissa on käytössä eri ehdokasnumerot, on syytä käydä ilmi suoraan lakitekstistä. Laissa ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista ilmaista, mistä numerosta numerointi alkaa.

Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunta ehdottaa siis, että lakiehdotus hyväksytään muutettuna.

Valiokunta käsittelee mietinnössä vielä kysymystä äänestyslippujen väristä samanaikaisesti toimitettavissa vaaleissa. Siitä ei esityksessä ehdoteta säädettäväksi. Sovellettavaksi esimerkiksi kunta- ja aluevaaleissa tulee vaalilain sääntely, jonka mukaan oikeusministeriö päättää toisissa vaaleissa käytettävän äänestyslipun väristä, jos säännönmukaisesti toimitettavien vaalien yhteydessä toimitetaan samanaikaisesti jotkin toiset vaalit. Perustuslakivaliokunnan mielestä jatkossa on syytä harkita, tulisiko myös samanaikaisesti toimitettavien vaalien äänestyslippujen väristä säätää täsmällisemmin.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 133/2024 vp

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Savio.

20.19 **Sami Savio ps:** Arvoisa puhemies! Kiitos perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja Vestmanille selkeästä esittelystä koskien vaalilain muuttamista ja sitä koskevaa perustuslakivaliokunnan mietintöä. Tällä kyseisellä vaalilain muutoksella siis eriytettäisiin kahden samaan aikaan järjestettävän vaalin ehdokasnumerointi kokonaan siten, että ehdokasnumerot eri vaaleissa olisivat täysin erilliset. Näin ollen sekaannuksen vaaraa eri vaalien välillä ei ilmenisi.

Ilman käsittelyssä olevaa lakimuutosta asia olisi hyvinkin ajankohtainen ensi keväänä järjestettävien alue- ja kuntavaalien yhteydessä. Itse asiassa aiheesta onkin esitetty kysymyksiä paitsi äänestäjien myös ehdokkaiksi aikovien henkilöiden taholta. Monet ehdokkaiksi hakeutuvat ovat pohtineet asiaa muun muassa tulevaan mainontaan liittyen.

Arvoisa puhemies! Tällä lakimuutoksella poistetaan muun muassa riski siitä, että kahdesta samaan aikaan järjestettävästä vaalista toisessa ehdolla olevan, mahdollisesti hyvin suositunkin ehdokkaan ääniä siirtyisi äänestäjien erehdyksestä johtuen toisen vaalin ehdokkaalle. Jatkossakin on tietenkin mahdollista, että äänestäjän erehdyksen myötä hän äänestää toisessa vaalissa käytössä olevalla ehdokasnumerolla siinä toisessa vaalissa ehdolla olevaa henkilöä, mutta kuten tässä perustuslakivaliokunnan mietinnössä todetaan, niin tässä tapauksessa annettu ääni hylätään. Se onkin varmasti huomattavasti pienempi ongelma kuin vaihtoehtoinen tilanne, jossa joku ehdokas saisi ääniä niin sanotusti ansaitsemattomasti.

Arvoisa puhemies! Tämä ehdotus on siis erittäin kannatettava. Kiitän hallituksen lisäksi perustuslakivaliokuntaa siitä, että kuten edustaja Vestman tuossa edellä totesi, valiokunta on muuttanut alkuperäisen hallituksen esityksen oikeusministeriötä velvoittavaksi, ja näin ollen erehdyksen mahdollisuus kaksissa samaan aikaan järjestettävissä vaaleissa pienenee entisestään.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Strandman.

20.22 **Jaana Strandman ps:** Arvoisa rouva puhemies! Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi vaalilakia siten, että oikeusministeriölle annettaisiin mahdollisuus määrätä samanaikaisesti toimitettavissa vaaleissa ehdokkaiden numeroinnista siten, että eri vaalien ehdokkailla olisi selkeästi toisistaan erottuvat ehdokasnumerot. Tällöin samanaikaisesti toimitettavissa vaaleissa toisen vaalin ehdokasnumero alkaisi numerolla 2 ja toisen vaalin esimerkiksi numerolla 102, 1002 tai 2002. Myöskin äänestyslipun väristä oikeusministeriö voisi päättää. Tätä sääntelyä sovellettaisiin jo keväällä 2025 järjestettävissä kunta- ja aluevaaleissa.

Arvoisa puhemies! Demokratian toteutumisen kannalta on erittäin tärkeää, että samanaikaisesti toimitettavissa vaaleissa toimintatavat ovat mahdollisimman selkeät ja yhteneväiset kansalaisille. Tämä vaatii myös hyvää kansalaisten ohjausta ja opastusta monia eri kanavia pitkin etukäteen ja myös vaalipaikoilla. Kansalaisten äänioikeuden käyttämiseen, joka on siis perusoikeus, on luotava mahdollisimman selkeät käytänteet. Tämä voi lisätä myös äänestysaktiivisuutta ja siten luotettavaa demokratiaa. Tämä esitys on erittäin kannatettava.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Kaunisto.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 133/2024 vp

20.24 Ville Kaunisto kok: Arvoisa rouva puhemies! Toimin Suomen Etyjin valtuuskunnan puheenjohtajana, ja Etyj-valtuuskunnan yksi keskeisimmistä rooleista on vaalitarkkailu. Suoritamme sitä eri Etyj-maissa, ja viimeksi valtuuskuntamme on ollut Yhdysvaltain presidentinvaaleissa tarkkailemassa vaalien sujuvuutta ja oikeudellisuutta.

Yhdysvaltain vaaleissa hyvä esimerkki kokonaisuuden monimutkaisuudesta on siinä, että kun presidentistä äänestetään, niin samassa vaalilupukkeessa äänestetään presidentin lisäksi senaattoreita, kongressijäseniä ja jopa alueen sheriffiä, eli se ongelma on nimenomaan näkynyt siinä, että jo pelkästään se äänestyslippu on monimutkainen, ja tämä on aiheuttanut esimerkiksi Yhdysvalloissa huolta, kun on käyty äänestämässä. Siellä itse asiassa jopa on vaalilipuissa aina kahden ehdokkaan jälkeen vaihtoehto, että ei kumpaakaan näistä voi äänestää. Tässä kohdassa on kyllä aina ylpeänä voinut suomalaisena kertoa, miten helppo, selkeä ja yksinkertainen meidän Suomen äänestysprosessi on.

Kyllä täytyy sanoa, että vaikka ymmärrän täysin kunta- ja aluevaalien päällekkäisyyden ja yhdessä järjestämisen, niin kyllähän tämä aiheuttaa pientä huolta, että me mennään meidän erittäin yksinkertaisesta, selkeästä kokonaisuudesta vähän haastavampaan. Ja siinä suhteessa täällä on ollut erinomaisia puheenvuoroja perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja Vestmanilta mutta myös edustajilta Savio ja Strandman siittä, miten tämä tämä perustuslakivaliokunnan mietintö itse asiassa taklaa tätä haastetta. Mutta ei me silti päästä siitä mihinkään, että todella toivon, että me löydämme ratkaisut ja että ne ratkaisut tulevat myös kannustamaan ihmisiä äänestämään, koska kyllähän tässä nykymaailmassa, missä autoritääriset järjestelmät meitä haastavat, demokratia kumpuaa siittä, että ihminen pääsee äänestämällä vaikuttamaan omaan tulevaisuutensa. — Kiitoksia tästä perustuslakivaliokunnan huolellisesta työstä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Vestman.

20.26 Heikki Vestman kok: Arvoisa puhemies! Kiitos edustajille hyvästä keskustelusta. — Näinhän se on, että se, että vaalit saadaan toimitettua mahdollisimman sujuvasti ja selkeästi, on hyvin perustavanlaatuisen asia. On todella tärkeää, että tästä numeroinnin erillisyydestä samanaikaisesti toimitettavissa vaaleissa nyt sitten lakisäätteisesti huolehditaan.

Haluan käyttää tämän puheenvuoron myös kiittääkseni perustuslakivaliokuntaa erittäin huolellisesta ja sujuvasta asioiden käsittelystä tällä syyskaudella. Perustuslakivaliokuntahan on kuulunut niihin eduskunnan valiokuntiin, joiden työmäärä on ollut suuri. Itse asiassa perustuslakivaliokunnan työmäärä tällä syyskaudella on ollut poikkeuksellisen suuri, itse asiassa historiallisen suuri näin kesken vaalikautta. Perustuslakivaliokunta on antanut tällä syyskaudella jo yli 30 lausuntoa lakiehdotuksen perustuslainmukaisuudesta, ja jatkamme työskentelyä eduskunnan istuntotaukoon saakka. Sen lisäksi perustuslakivaliokunta on tosiaan antanut tämän nyt käsittelyssä olevan mietinnön. Budjettilakeja näistä perustuslakivaliokunnan antamista lausunnoista on ollut 16, ja lisäksi vielä yksi lisäbudjettiin sisältyvän lakiehdotuksen arviointi.

Perustuslakivaliokunta on siis kokoustanut tällä syyskaudella myös poikkeuksellisen paljon. Kokousajat ovat olleet aikaistettuja käytännössä lähes joka aamu, ja lisäksi valiokunta on kokoontunut istuntotaukoviikolla. Aina on saatu päätösvalta kokouksiin, ja asioita on saatu asiallisesti eteenpäin.

Perustuslakivaliokuntahan ei itse voi valikoida sen lausuttavaksi tulevia asioita. Tällä syyskaudella perustuslakivaliokunta on useasti huomauttanut lausunnoissaan siitä Lainlaa-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 133/2024 vp

tijan oppaan ohjeesta, jonka mukaan hallituksen ei tule sisällyttää lakiehdotukseen sellaista lausumaa, että pidetään suotavana perustuslakivaliokunnan lausunnon hankkimista, ellei tämä ole tarpeen aidon tulkintaongelman takia.

Todella vielä kerran kiitos valiokunnalle erittäin asiallisesta, huolellisesta ja sujuvasta työskentelystä tähän asti tällä syyskaudella.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 180/2024 vp sisältyvän lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyi.